

Sezona 2016/2017

Petak, 16. jun 2017. godine
Zadužbina Ilije M. Kolarca u 20 časova

Za početnike

Dirigent: **Uroš Lajovic**
Solisti: **Ištvan Vardai**, violončelo

Program:

L. van Beethoven: Simfonija br. 3 u Es-duru, op. 55 (*Eroika*)

Allegro con brio
Marcia funebre: Adagio assai
Scherzo: Allegro vivace
Finale: Allegro molto

Trajanje: oko 50 minuta

J. Hajdn: Koncert za violončelo i orkestar u Ce-duru Hob.VIIb:1

Moderato
Adagio
Allegro molto

Trajanje: oko 24 minuta

P. I. Čajkovski: *Uvertira 1812*

Trajanje: oko 15 minuta

Koncertmajstor: **Miroslav Pavlović**

Treća simfonija Ludviga van Betovena (1770–1827) označila je novo poglavlje u stvaralaštvu ovog kompozitora. Nakon prve dve simfonije nastale po uzoru na Hajdnova i Mocartova dela istog žanra, Betoven je dobio ideju za pisanje *Bonaparta simfonije*. Budući da je do završetka ovog dela iz 1804. godine Betoven postao veoma razočaran u Napoleona, poništio je posvetu ovom francuskom vojskovođi i kasnije caru, posvetivši je bezimenom, univerzalnom heroju.

Glavna karakteristika ove simfonije jeste proširenje dimenzija sonatno-simfonijskog ciklusa. Tome svedoče dve monumentalne, kontrastne teme prvog stava, uz pojavu izražajne, epizodne teme tokom opsežnog razvojnog dela. Stav završava obimnom kodom koja dobija dimenzije podjednake ostalim delovima stava. Na mestu laganog stava u formi složene trodelne pesme Betoven uvodi posmrtni marš pisan po uzoru na ceremonijalnu posmrtnu muziku žalobnog karaktera. Za njim sledi živahni skerco, takođe u formi složene trodelne pesme, a potom i finale, u formi teme sa varijacijama. Poslednji stav se završava obimnom fugom, čime je Betoven uveo žanr simfonije u novo doba, ali je i odao počast velikim majstorima nemačke muzičke prošlosti.

Najplodnije godine u stvaralaštvu **Jozefa Hajdna** (1732–1809) vezuju se za njegov rad na dvoru porodice Esterhazi, u čiju je službu stupio 1761. godine. Tokom gotovo tridesetogodišnjeg angažovanja (ali i celokupne kompozitorske karijere), Hajdn je napisao dva koncerta za violončelo i orkestar. Između 1761. i 1765. godine, kompozitor je radio na svom prvom **Koncertu za violončelo i orkestar u Ce-duru** u saradnji sa glavnim violončelistom dvorskog orkestra, Jozefom Vajglom, te se pretpostavlja da je njemu ovaj koncert i posvećen. Iako ovo delo vremenski pripada Hajdnovim ranoklasičarskim ostvarenjima, ono zapravo stilski najavljuje majstora visokog klasicizma, što će Hajdn i postati nepune dve decenije nakon završetka rada na ovom koncertu. Samim tim, u prvom stavu primetan je Hajdnov sažet muzički izraz plemenitog, svečanog karaktera. Drugi stav je pisan po uzoru na opersku muziku nastalu oko sredine 18. veka. Reč je o transformaciji melodične karakteristične za operske arije u deonicu solo violončela. Poslednji stav autor je napisao po uzoru na kasnobarokne, *moto perpetuo*, brze i virtuozne stavove koncertantne muzike tog doba. Izrazito zahtevna solistička deonica obogaćena je brojnim zvučnim efektima, kao što su nagle promene registara i dinamike, što je jedan od najefektnijih načina za izražavanje virtuoznosti soliste u ovom koncertu.

Jedno od najvećih imena u muzici ruskog romantizma druge polovine 19. veka jeste i **Petar Ilić Čajkovski** (1840–1893). Autor je velikog broja ostvarenja operske i simfonijske muzike, ali i solo pesama. Komponovao je neke od najpoznatijih ruskih celovečernih baleta kao što su *Krcko oraščić*, *Uspavana lepotica* i *Labudovo jezero*. Pored njih, među kompozitorovim najpopularnijim delima nalazi se i **Uvertira 1812**. Hapisana je 1880. godine povodom obeležavanja odbrane ruske vojske od najezde francuske vojske predvođene Napoleonom Bonapartom, 1812. godine. Nakon Borodinske bitke, u septembru te godine, francuska vojska je u Rusiji opstala sve do decembra, kada je izmučena glađu, bolestima i hladnoćom morala da se povuče.

Kako bi ilustrovaо sukob ruske i francuske vojske, Čajkovski je sa jedne strane koristio ruski liturgijski napev, tropar *Spasi Gospode narod Tvoj*, kojim uvertira počinje i himnu carske Rusije, a sa druge strane, tematski materijal iz francuske himne, *Marseljeze*. Ove teme se pojavljuju najpre jedna za drugom, da bi se kroz rad sa muzičkim materijalom spajale na najrazličitije načine. U najdramatičnijem trenutku uvertire, kao poseban efekat, Čajkovski je, kako bi što vernije dočarao zvuke bitke, uključio i topove. Velika popularnost ovog dela na koncertnom repertoaru dovela je do njegovih brojnih adaptacija u filmskoj i popularnoj muzici.

Miloš Bralović*

*У сезони 2016-17, Београдска филхармонија пружа прилику одабраним младим музиколозима да писањем програмских коментара обогате своју стручну праксу.